

1 (3. snopič)
novo mesto
8. 4. 1976

v tej številki
sodelujejo:

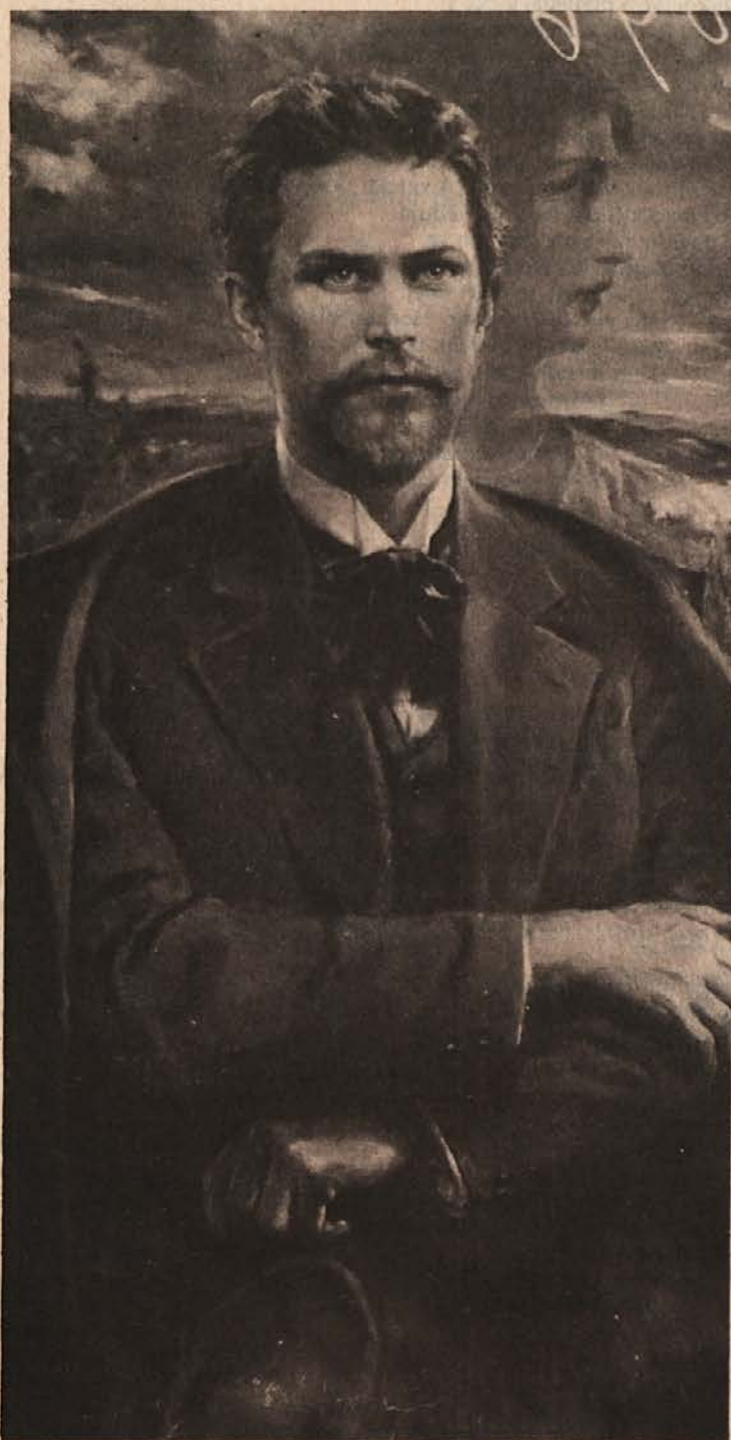
karel bačer
tone knez
janez kolenc
bogo komelj
ankica krivec
janez pipan
france režun
leon segner
lado smrekar
ivan škofljanec
jožica vogrinc

umetniške
reprodukcije:

branko suhy

DOLENJSKI RAZGLEIDI

TO ŠTEVILKO POSVEČAMO
100-LETNICI ROJSTVA
SLOVENSKEGA PESNIKA
DRAGOTINA KETTEJA
(1876-1899), KI JE NEKAJ
ČASA ŽIVEL V NOVEM ME-
STU IN TU NAPISAL NEKAJ
SVOJIH NAJLEPŠIH PESMI.

UREJA UREDNIŠKI ODBOR
DOLENJSKIH RAZGLEDOV:
BOGO KOMELJ, JOŽE DU-
LAR, JANEZ KOLENC, MI-
LAN MARKELJ IN IVAN ZO-
RAN
OBLIKUJE: PETER SIMIČ

Umetniške reprodukcije so s
prve samostojne razstave aka-
demskega slikarja Branka Suhy-
ja, novomeškega rojaka, ki je bi-
la februarja 1976 odprta v Do-
lenjski galeriji.

stara lipa

Moja mati se je na gruntu rodila,
ob pokopališču na Mirni.
Zibko položili so ji med korenine trav in dreves
in v šumenje bohotnega žita.
Botra bila ji je lipa prastara,
ta ji je bajala pravljice davnih stoletij
in obljubila, da v pravljico bo tudi njo
nekoč spremenila. Z grunta je šla,
velel tako je zakon človeški. S sabo odnesla
lipe je vonj, travnikov pesem in host korenine,
da bi vse to kje zasadila.

Oče v Kanadi v tovarni, mati mu prala
črne obleke in srajce, sanjala o lipi,
soncu in žitu in mene pojila.
O, kaj hrepenenja izpil sem! Potem devetindvajset let stara
morala že je umreti. Ni se poslovila.
Vidim njen še pogled. Zdaj vem:
smrti je dala telo, a dušo v moje oči je prikrila.

Nekoč sem pogledal v oči si:
klasje je že dozorelo in seme si išče že zemljo,
v vonju lipe čebele brenče in nosijo med,
korenine hoste so vame stegnile svoje roke.
In zdaj sem kot grunt, hiša, z okni
na vzhod in zahod,
kaže vse moje, vse zelenice, vsi tepihi host,
vsi vetrovi, vsi čebelnjaki. A vendar, kadar utegnem,
sedem pod lipo, da pripoveduje
o davnih mi dneh, ona vse ve,
kraj pokopališča stoji in korenini v grobove,
ko zadiši, vem, da se mati smeji.

Lipa ve, da ji strežejo žage motorne,
pa se le smeje, mrtvim je sonce točila,
živim mrtvih sporočila . . .

Morda vsaj medu
naužil se bo človek
in iz lepote cvetov zaslutil:
živeti iz mrtvih za žive.

moja beseda jaz sem kmet

Moja beseda je skromna, skrita za škarpo življenja,
moje ime neveljavno na semnju časti,
sem brez doma, da izobešal bi razne zastave,
in brez stojnic, da bi prodajal razno blago.

Moja himna poje soncu in svobodi,
lepoti in ne strahu smrti,
moja kri napaja vrance strasti,
ki po izžitju hlepe.

Brez teorij,
knjig.

Napajam si žejo iz studenca v smrekovem gozdu,
napeve nabiram sredi polja in sonca
in zemlje
in poslušam besede teh,
ki ne pojo hosane trohnobi.

Vse drugo je nič.
In ko bom legel,
naj bi legel v luč kot žarek v čaše cvetov
in ne kot gniloba med kepe vlažne prsti.

Jaz sem kmet.
Sejem zvezde in rože po travnikih,
z vetrovi vozim vozove svojih želja,
dom mi je hosta in v njej sorodstvo
od ptic in praproti do mogočnega hrasta.
Trta mi je ljubica in da od jeze vzkipi,
jablani le pomežiknem, hruška napne se,
češnja zardi.

O, to moje življenje!

Včasih premoti nas kdo s sekiro in žago,
takrat zaječi in od šoje do temne smrekove sence
vse moli.

Vozim se z žarki do sonca in dalj.
V vetrovih poslušam zvonove neznanih dežela,
v napevu gozdov poslušam življenje, ki poje
času in neskončnosti, trenutku in večnosti.

Jaz sem kmet, sejem svojo kri
in žanjem svoje življenje.

preprostosti

Vsak dan umira toliko stvari:

ptice,
utrujene od letenja,
trave,
obnemogle od svojih zelenih krikov, da bi razdrle molk,
rože,
ko so jih zapustili vonji, barve in metulji,
veter,
razdan oblakom in naboden na krošnje dreves,
drevesa,
orožana zvestobe korenin,
korenine,
preveč obsojene na jemanje,
in človek,
še preden je doumel svoj namen.

Pa vendar jutro o tem ne razmišlja,
ne kamni v srcih gora,
ne reka, ki odnaša gore,
ne semena, ki jih prebuja pomladni dež,
niti sonce na prostranem nebu,
ki slehernemu dnevu
novih upov nadevlje v naročje
in iz neizmernosti molka,
kamor padajo vse mrtve stvari,
vsak trenutek priključe milijarde novih glasov.

Tako gredo stvari po svojih poteh,
določenih že pred njihovimi rojstvi
in nezmotljivo izvršujejo nalogo,
ki jim je dana.

In če kdaj
prihajajo tudi na KRIŽPOTJA
vedno izbere pot,
ki jo ukazuje PRANAČRT.

Kajti vsaka odločitev
je kakor cvet na drevesu,
ki ne more vzcveteti modro,
če so že semena stkala belino.

nadaljevanja zvečer v gozdu

Nekoč,
ko bomo razdani travam
in morda ujeti v let ptic
ali v razcvetanje rož,
skozi njihova hotenja in sokove
spet udeleženi v večnem kroženju biti
in nas bosta čas in prostor
zbudila v nove podobe nemira,

bomo ZNOVA ROJENI
manj razpeti med vprašanja čemu
in bomo čutili
samo radost in bolečino rasti.

Takrat bo smrt že preteklost
in naša iskanja
le začetek poti novim rodovom.

Zato ni treba nikomur preštovati
dnevov in noči
ne iskati drugih poti,
kajti nihče se ne more izgubiti
ne ubežati neizmernosti
NOVIH ŽIVLJENJ.

Tako tiho je tu,
kot da je življenje odšlože zdavnaj
in je ostala samo še utrujenost
in želja po ne-bitu.

In vendarle vem,
da veje sanjajo zeleno
in sokovi tal
snujejo načrte za bodočo rast.

Hotenja ni nikoli konca,
stvari so večne,
le prebujanje v obliko je kratko.

In nikoli ne vemo,
čemu smo se zdramili iz neobčutljivosti
in kdaj se bomo vanjo spet vrnili.

moji zemlji

1

O zlate prsi moje rodne zemlje,
ki ste v poletnih ognjih me dojile,
usmerjale korak in me učile
ljubezni, ki razdaja in ki jemlje.

V mežikajočem soncu sama dremlje
samotna hišica in ni je sile,
ki bi prevzela me, da pozabite
bi mlade misli brazde rodne zemlje.

Saj tu so dedi davno mi živeli
in ti kot blazna si jim le rodila,
kar so dajali, so nazaj prejeli.

Oddavna dedov kri te je pojila,
na tebi delali so in trpeli
dokler vseh trudnih smrt ni pokosila.

2

Dokler vseh trudnih smrt ni pokosila,
do so zgarani večni sen zasnuli,
saj tudi mene boš, le sprejmi v culi
ta moj oklep, ki ga bo smrt zdrobila.

Še veže nate me čarobna sila!
Kdaj bomo ocean solza prepluli
in se iz ladje kot popotni vsuli,
pozdravljajoč spet tvoja rodna krilā.

V tujini sem in le spomin me veže
na dim pastirskih ognjev, mlada leta,
ko vsak dan tuja roka kruh mi reže.

A spremlja me kot pesem neizpeta
v ljubezni, ki čez vsa obnebja seže,
še žena moja, na tvoj krov pripeta.

3

Še žena moja na tvoj krov pripeta
s skrivnostno silo, ki ji ni imena,
poljublja polja, hoste in slemena,
vsa od ljubezni vroče je prevzeta.

In kakor meni njen so, zemlja, sveta
široka polja, v vetru valujoča,
gozdovi, travniki, perjad pojoča,
ki čez lazur neba brezskrbno leta.

Ljubezen naša — večno hrepenenje
in živa radost, blaženost, trpljenje,
uničujoči dvom, obup in vera.

Vse je doma iz večnega pravira
in vse drvi, drvi s tetiv nemira —
in smrt mi imenujemo življenje.

4 mirna

Čepiš na hribu in v dolini tudi,
po sredi potok je in tam Fužine,
na hribu grajskih stolpov razvaline,
na Rojah pa se kmet poti in trudi.

Debenc je v brajdah ves in ti ponudi
dišečo kapljico brhke črnine,
napij se je, saj v nji gorje izgine,
gorje, ki našo srečo vsak dan grudi.

Glej, tod so tekli prvi mi koraki,
žarna mladost moja in prva sreča,
ki kmalu je utonila za oblaki.

Otrok sem šel, sprejela me je gneča,
a spomnil sem se te ob uri vsaki,
ti, ki si moja prva mlada sreča.

37

višnja gora

Kje ste Majnhalm in Henrik, Ditrich, Ema,
kje vse razkošje, kje je slava vaša?
Zakaj pogreznjeni ste v noč in naša
beseda z zublji srda vas objema?

Zakaj v sinjino nebesnega šlema
strme le gluhe stene in oglašā
sik gadov se in sov, ko dan ugaša,
da te popotnega še strah prevzema?

Kaj dali ste človeštvu z vašo slavo?
Trosili ste jo v nič in nas pestili,
pred bogom zlatim sklanjali ste glavo!

In mi, ki smo iz žuljev se rodili,
očetov, ki so mrlji vam v zabavo,
sovražimo, saj to ste nas učili.

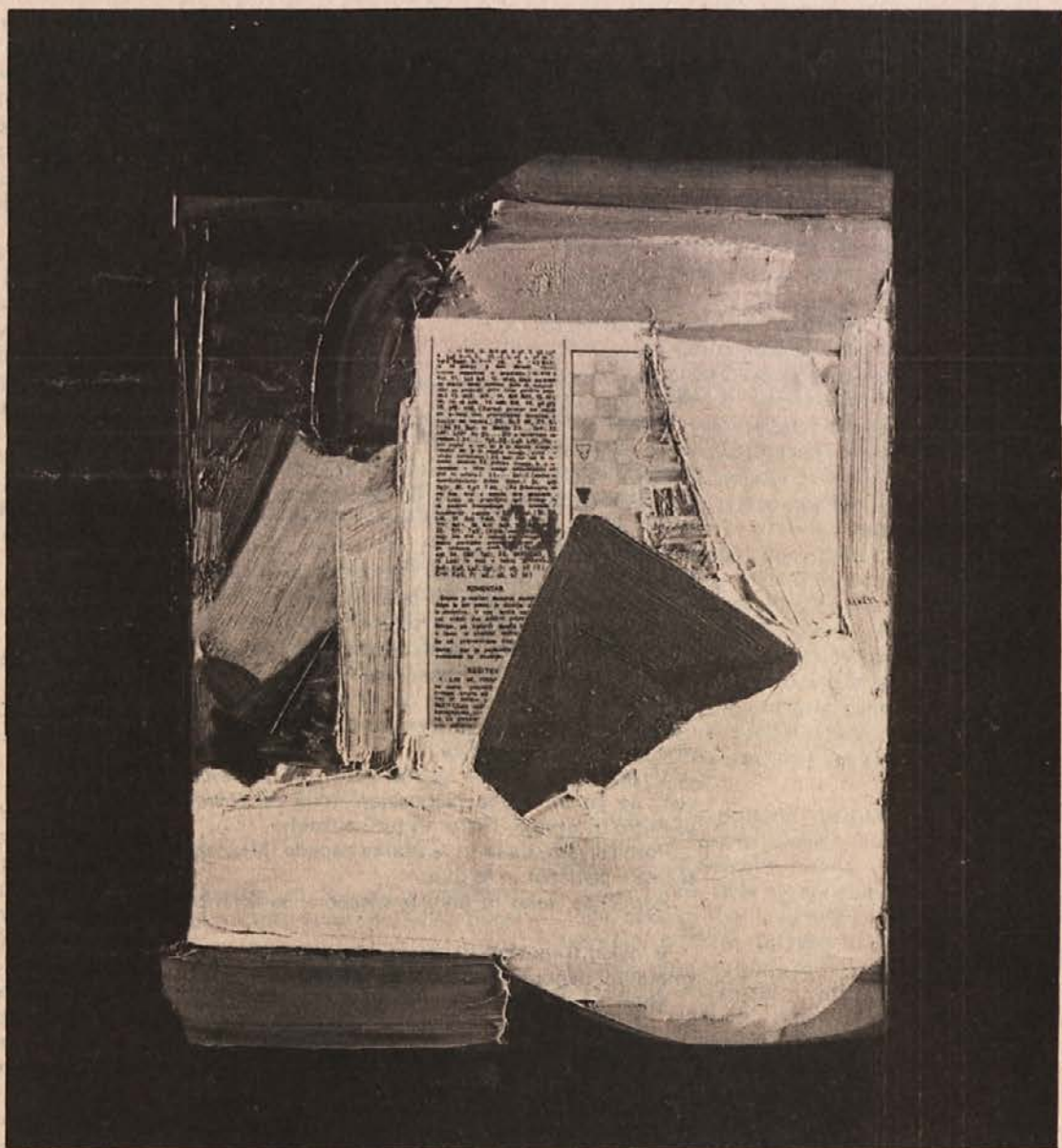
november

Jesen je tu, moj čas tišine,
čas hrepenenja in strahu,
ko se zavem, kako vse mine,
da kratka pot je v hram miru.

Drevesa so razsula svoje krošnje
in ptice je pobral nemir,
nič več ne doživim poletne košnje,
skopnel bom v žametni večer.

Bojim tišine se, bojim večera,
kot bilka v vetru trepetam,
saj vem, da sem otrok nemira,
a se bojim, da ga izdam . . .

Branko Suhy: MLEKO, olje na platnu, 1974

krik za tišino

Povejte mi, ljudje,
še cvete mak
med žitnim klasjem
sredi polja?
Povejte, je studenca vir,
ki trak srebra napaja,
še živ in še se v daljo vije
tam izpod moje domačije,
kjer žuborel je v naših mladih letih?

In tam ob mlaki pod vasjo
še Križani stoji
in čaka, da potonike razpro se,
da vanj nesrečni kdaj ozro se,
ko mimo sključeni gredo?

Še ptice gnezdijo za hišo našo
in razletijo vsako se pomlad
po brazdah, tam za plugom, ko orat
gre bratov sin kamnitne njive,
ki v svoji trmi komajda rode?

Ne vem, kaj je z menoj,
ne vem, kje moj je sen;
ko reka vsak dan se ljudje vrstijo
in mimo mene v dalj bežijo!
Kdo ve, kam vsi tako hitijo?

Živ sem zazidan,
živ zakopan
in kmalu več ne bom poznal,
kaj noč je, kaj je dan.
In vem, da moje mlade sanje
pognale v bridko so spoznanje:
Vse, kar obišče te, prihaja le za sebe,
a vsak vesele ure preživi brez tebe!
In ti priklenjen bodi, Prometej,
in čakaj, kdaj kdo pride – še naprej!

O mak, studenec, potok, ptice, domačija,
kako naj sanjam še o vas,
ko v hrupu sem obkrožen od ljudi
in neizprosnosti jezdec čas
za sanje drugih me lovi.
Zakaj čimveč krog mene je ljudi,
grenko spoznavam, da sem sam
in da me ni . . .

vrata

IX.

Glasba utihne. Sonce ugasne. Nanj leže čudovitost pomirjenosti. Začuti težnjo rešiti se iz somraka. Počasi gre proti vratom, ki vodijo na balkon, premišljuje, ali jih bo še mogoče odpreti ali ne, ali se bodo ob tem sesula zaradi strohnosti, ali se bo udrl balkon, kar bi bilo zelo smešno... Počuti se lahkega. Okrog njega se nabira breztežnost, ki nezavedno prehaja v sen. Misli, da ga bo zdaj zdaj napadla vrtoglavica, toda vrtoglavica ostane globoko v podzavesti. Misli, da ga bo obšla slabost, toda nič takega se ne zgodi.

Zdrzne se ob misli, da bo za hrbotom zaslišal izzivalni krohotačoči se glas, vendar — vse ostane tiho in mirno, vse počiva.

V redkih trenutkih se mu zazdi, da je vesel, več, da bi bil lahko razposajen, toda na žalost prehitro minevajo. Hitro jih tudi pozablja.

Pomisli tudi, da je to le oblika napada. Misel ga pahne v potrnost in še dlje.

Pomiri se; tako in tako je vseeno — karkoli že je.

V nekaj trenutkih se mu rodi veliko misli, ki se spletajo v nedoumljive vozle in štrene.

Misel na svetlobo tako za nekaj časa celo ugasne, in ko se mu ponovno vrne, presenečen opazi, da že dolgo nepremično stoji pred vrati na balkonu.

Nato vrže desnico na kljuko. Zacvili. Toda vrata se ne odpro. (Upor, to je očiten upor. Beg. Ločitev.). Mora nekoliko potegniti, vendar niti to ne zadostuje. Potrebni je še nekaj krepkejših sunkov. Vrata skočijo iz svoje dolgotrajne uležanosti. Nekoliko svetlobe plane v sobo. Pa ne veliko, ker je tudi zunaj primanjkuje. Zunaj je namreč temačno. Še bolj temačen je balkonček z nizko kamnito ograjo v starinskem slogu. V slogu 19. stoletja. Spodaj pod balkončkom — oziroma nad vrati (njegov balkonček je namreč točno nad vrati) — razločno piše: 1886. Številke so kamnite. Ograja je spredaj sestavljena iz šestih betonskih stebričkov. V sredini so izbočeni, proti koncu pa se zožujejo. Na obeh konceh se zaokrožijo v nekakšne kapitele, nato pa se nenadoma izgubijo v podu oziroma v zgornji (ravno tako betonski/kamniti) prečni rampi za naslanjanje. Stranski steni sta celi, brez stebričkov. Tla so mokra. Deževati pa je prenehalo. Ko stopi na balkonček, ne naredi ta premik nanj nobenega posebnega vtisa. Še prej se je namreč ozrl nazaj v sobo, ki je ostala skoraj tako temačna, kot je bila prej. Delam si nekakšne utvare, pomisli, pa ne morem iz njih, visim v iluzijah, ga prešine kot spomin, pa ne morem pretrgati nitke in pasti. Balkonček se pa ni udrl...

Prvi vtis, ki ga sprejme, je zvočni. Prihaja iz vseh oken; iz tistih nasproti njemu in sploh iz vseh, ki jih je mogoče videti. Zdi se, da še celo od dlje — izza ovinkov, vogalov in prek streh. Vrača se tisto, kar je še malo prej čisto prezrl. Šlo je mimo njega nezapaženo. Ko je namreč odprl vrata in dal slutiti, da se bo pojavil v njihovi široko razprti črnosti, je samo mimogrede ošinil okna, iz katerih zdaj prihaja tisto neznano, ovito v oblake

skrivnostnih sanj. Malo prej so bila okna še živa; bila so široko razprta; skozi je mirno vstopal vsakdan in osveževal notranjost. Prinašal premikanje časa. Potem pa so se okna zaprla. Ponekod so žvenketajoče zaloputnila. Zavese so skočile skupaj. Okna so umrla. Spomni se, da tukaj že davno nihče ne hodi na balkone. Mogoče se boji, da bi se udrl. Za okni se je čas ustavil, pomisli.

Šššššššš, prihaja iz mrtvih oken. Včasih tudi kakšen aaa ali o-oo, kakor pljuska kaplje v vodo. Že se zboji, da se bodo glasovi polagoma zilili v orkester in s svojim bučanjem napolnili ulico. Pa se ne zgodi nič takega. Nastane popolno zatišje. Tudi v glavi mu ne šumi. Ta nenavadna tišina mora biti v nekakšni zvezi z dežjem, ki je ravno zdaj prenehal, se mu zazdi. Potem se naglo odloči in se vrne v sobo. Oči se mu navadijo mraka; kmalu ima okrog sebe čisto vsakdanjo svetlobo. Sede na neurejeno posteljo, položi si glavo v dlani, vendar ugotovi, da za to nima nikakršnega vzroka.

Izgubil sem senco, pomisli.

Senco, ki je bila mnogo temnejša, mnogo opaznejša od mene samega.

Izgubiti senco, pomisli. Iskanje, iskanje in spet iskanje, hkrati pa ne veš, kaj se dogaja okrog tebe. Bolezensko iskanje.

In navsezadnje — nova senca, mnogo temnejša od prejšnje.

Oditi ven — zdaj v tem stanju in se nikoli več vrniti? Zastonj. Isto bo povsod; kamorkoli bo prišel, se bodo okrog njega že v prvem trenutku izoblikovale štiri gluhoneme stene in začele svoje potovanje proti sredini, kjer bo ujet v nedogledno čakanje. Prešine ga krivda sten.

Ampak zdaj bi vseeno lahko odšel, čas je že. Če ne bi bilo zunaj oblačno, bi se vsa ulica ravno napajala s soncem. Kasneje, pomisli, bom mogoče spoznal tisto ulico, po kateri se vračam zvečer. Ulico v temi, v skoraj popolni zadržanosti. Ne, tega si ne morem privoščiti!

Vseeno ne odide. Ne more. Čisto ga je prikolalo sem. Počuti se mrtvega.

Vseeno je, pomisli. Če odidem ali ne. Nihče ne bo opazil. Ker nihče nikogar ne opazi. Ker nikomur ni do tega, da bi koga zaznal. Saj to bi pomenilo, da sam sebi žre čas, ki teče brez koristi, brez zavednosti. Greš po ulici in v svoji neposredni bližini slutiš, čutiš stene. Lahko bi jih otipal, če bi le malo stegnil roki — desno ali levo. Sam si. Nad teboj je še nebo. Oblačno ali jasno. Jasno redkokdaj. Največkrat na pol oblačno. Potem prideš na široko cesto in na trg. Steni se približata. Tega ne razumeš takoj, ne doumeš. Poskušaš poiskati vrvenje ljudi, se vrniti v geometrično izdelane mimohode, ki jih nezavedno, popolnoma spontano izoblikujejo v svojem strogem strmenju predse, iščeš njihov prostor in se skušaš naseliti v njem... Nekaj časa jih lahko še vidi skozi vedno bolj blede prosojnost sten, nato podoba ugasne. V daljavi sliši glasove korakov. To so minohodi. Stene se ožijo. Na mostu, na širokem mostu, ki se tako mogočno vzpenja nad globino, da je vreden prikritega nasmeha, občudovanja, na mostu jih prvič začuti na tilniku. Stene. Njihova mrzlost polzi vanj, kjer se ogreje, razgoreva, žari. Preko mostu, tam med zadnjimi redkimi hišami, se ga oprimejo. Prijem je topel, da v začetku celo poživlja. Nič več ni tako hladen. Sredi travnikov, sredi neskončnega prostora ga stisne. Kosti pokajo. Iz grla se mu izvije stok. Nato mu stisne tudi grlo. Prosojnost sten spet izgine. Začuti jih tik pred očmi...

Ne, ne sme mirovati, mir je poguben. Ne sme se predajati snu, sanjam. Skoči pokonci in začne delati korake. Dolge, odločne, zaobjemajoče vso sobo. Pognati te stene čim dlje narazen, stran.

vrata

Vidiš, tako pride, sam ne veš, kdaj. Nenadoma se nekam zastrmiš, se napolniš s tišo mislimi, ki naredijo sanje, nato pa se zbudiš na razbesnelih valovih. Hodiš, skoraj teka sem in tja po prostoru, samo da bi spet otipal trdna tla pod seboj. Toda rob valov mu sega ravno do grla, kar daje neprijeten, srhljiv občutek.

Ne, saj noče ničesar več, nikogar noče več ovirati, vse naj gre svojo pot proti njemu, brez ozira na vse okoliščine. Ne, saj noče. Miren bo, ne bo se več oziral ne levo ne desno, samo predse bo strmel, se obdal z neprebojno gluhoti in šel — šel naprej, samo naprej.

Postal jim bo enak.

Neizprosno enak.

Ubil bo svoje sanje.

Razrezal bo živobarvne podobe.

Portrete.

Črno bele grafike.

Krajine.

Posebno tisto s tisočermi glavami, z množico, ki neizprosno odpira svoje žrelo in visoko dviga parole, kot so:

MOLČI, ČLOVEK,
MOLK JE POPULAREN!

ali pa:

UBIJ SVOJO DUŠO IN
POKOPLJI JO!

In še mnoge druge. Saj jih ne moreš razločiti in prebrati, tako so kričeče. En sam blisk so, blešč in — slepota. Da, slepilo so. Za oči. Kdaj pa kdaj le ujameš kakšno za trenutek in mogoče se ta trenutek celo podaljša. Lahko pa tudi takoj ugasne. Če ostane, potem se kričeči napis raztegne in še bolj dvournno vsiljuje svoje sporočilo. Kriči in žari, v njegovem ognju, se zdi, se utapljajo tisti, ki so ga napisali.

MOLČI

(zato, ker)
MOLK

ČLOVEK

JE

POPULAREN

Vse to hoče ugasniti v sebi. Če ne bo šlo drugače, tudi s silo. Da, vse te žareče palice, name-tane v nerazumljive konstrukcije, iz katerih se rojevajo kače, sikajoče in vzpenjajoče se proti obrazu.

Da, tako bom storil, ubil jo bom in pokopal. Naj umre. Naj za vedno umolkne. Da, tako bom storil.

Z njo bodo čisto nagonsko umolknil tudi blazni portreti okostenele jedkanice, litografije, perorisbe okamenele krajine zastrti pejsaži postana tihožitja

njegov obraz v ogledalu.

Gramofon se bo ustavil kot ura. Iгла bo predir-ljivo in zateglo popraskala po plošči, nato pa bo nastopil popoln molk. Tudi glasba bo preč.

Nato se bo spravil nad stvari. Povabil bo stene pridite bliže ljubice bo rekel tako si želim va-šega objema vašega drgeta in hladu tako si želim pridite glejte že sanjam pogledajte goro mogočno vršečo goro veste kaj je to gora to ni nekaj mrša-vega gora in jaz stojim vrh nje resnično to sem jaz dvigujem obraz k nebu iščem žarkov zagrinja me mrak čutim nekaj mehkega pod nogami nekaj po-zibavajočega se iz bežečega v tla čutim NIČ okrog sebe čutim tudi čas ki najbrž prekomerno podaljšuje ta NIČ tema pa se gosti in me ogrinja s spanjem vseeno bi rad še enkrat pogledal navzgor in zajel še zadnji kanček življenja v svoje oči tako si želim da bi se oblikovala podoba nežna zagore-la in dišeča po poletju toda vidim le goro čudno gora mi je ušla iz pod nog kakor da bi bila napol-njena z zrakom in bi vedno bežala kvišku na po-vršje ah kar zaspal bom tako prijetno je zapreti oči jih pokriti z vekami in trepalnicami in jim v mislih zapeti uspavanko čutim lahen hladen poljub na tilniku to bo najbrž večerni veter čutim objem okrog ledij prijem je vedno močnejši sil-nejši oči vedno bolj razprte in prebujene pok kosti v prsih grčanje iz grla stisk za grlo meglica pred očmi ki se redči in odkriva jasne ostre robo-ve — stena, mar res, mar res že tako blizu, tako nepričakovano? ...

Zopet plane pokonci, razganja stene (pojdite, za vruga, tja, kamor sodite), hodi, teka po sobici sem in tja, se skokovito vrača.

Ko se umiri, sede nazaj na posteljo.

Da, tako bi storil, natanko tako (moral bi biti previden, hudiča), privabil bi jih k sebi — stene, pustil bi jih dovolj blizu, nato pa dvignil nož, da bi se rezilo zabliskalo v soncu, dvignil bi ga, izbočil oči in zamahnil. Zasadi bi ga globoko, globlje, nato pa rezal. Brizgala bi kri. Zasadi bi ga v oči, tiste venomer speče oči z vampirskim pogle-dom, zrklo bi se razlilo in v potokih drlo izpod zaspanih vek, z njim pa bi polagoma odtekla vsa stena in vse z njo. Stena, vse stvari so le čudno oblikovana praznina, napihnjena z zrklo, ki te-če, neustavljivo teče izpod njegovega noža ...

Odtekla bi omara, ki ga spominja na mater, očetov krvavi obraz, domačo hišo s črnimi vrati, pot od domače hiše, pot med polji, kjer raste trava, na katero se kadri prah in jo mori — tam je nekoč doživel nekaj lepega, se spomni koruze in curka krvi, ki je pripolzel po belem stegnu;

odtekla bi polica s knjigami, polnimi prikazni, ki se kdaj pa kdaj izvijejo iz zaprašnosti, ga ob-stopijo in ga gledajo;

odtekla bi vrata, ki ga spominjajo na M. V., Evridiko (spet kri), Barbaro ...;

odtekel balkonček, ali pa se udrl in prehodil pot z gore — isto, kot jo je nekoč že sam — odteklo bi vse.

Odtekel bi tudi sam.

Ker bi prej ubil svojo dušo in jo pokopal.

Tako bi bil stvar in bi odtekel pod nožem.

Ostal bi le grob njegove duše.

Mimo bi hodili ljudje in mogoče bi jih oplazil delček miru, popolnega miru, ki bi vel iz groba. Hahahahahahahahahahahahahahahahahahahahaahahahahahahahahahahaha...

Hahahahahahahahahahahahahahahahahahahahaahahahahahahahaha... Res, ne more si kaj, da se ne bi zasmel spričo tako bujne proizvodnje svoje domišljije. Sicer pa kar čuti, kako se vse okrog njega bistri, ostri in odgrinja. Tudi vse-splošna bolečina polagoma izginja in z njo šu-menje v glavi. Vzame stol od mize, ga odvleče na balkon, sede in prekriža noge. Zunaj se spet pri-pravlja na dež ...

odkrivam se bolečina

Jaz se odkrivam
kot siromaku beda,
kot dekletu poljub,
ko začuti življenje.

Jaz se odkrivam
v vsaki misli,
v vsaki besedi,
v vsaki pesmi.

Jaz se odkrivam,
da zaživim,
da se plodim,
da življenje rodim.

Pridi, draga,
z dvoje belih dlani
me prekrij,
da bom poljana,
ki pod snegom še spi.
In če morda
je samo strah
to, kar boli?
Vzemi, vzemi
te svoje dlani
in mi pusti temo,
ki teži.
Ko bo najteže,
bom stisnil pest,
grizljaj, grizljaj
to črno bolest.

(Motiv iz novomeške bolnišnice marca
1975)

ANKICA
KRIVEC

senca

Kot nepovabljeni gosta
ti bova vedno hodila v spomin:
jaz in najin sin.

Pojdi kamorkoli,
brez nemira ne boš nikoli.
Vsega bremena
ne more nihče kar tako
preložiti na druga ramena.

sinov poljub

Sivi prameni v laseh,
truden pogled v očeh,
obraz prepoln gub,
a ko se je dotakne sinov poljub,
se srce pomladi,
se oko zaiskri . . .

JANEZ
KOLENC

morda

Morda ni več besed,
so samo zvoki dvoma, utripi strtih želja;
morda ni več oči,
so samo še žgoči utripi neznanih hrepenenj;
in usta zarasla je tema že molka
in besede umrle kraj nje leže kot čebele,
ki izpile so med zastrupljen.

Sedim ob svojem molku
in poslušam radio, vanj poje samota
kakor veter popevke današnjih dni.
Poslušam molk, ki mi predava
kakor učitelj, piše po tabli noči,
črta in briše, formule nove,
trpa podatke mi glavo, v usta napeljuje mi žice
za govor, ko bom izprožen, bom lajna drdral.
V uho mi je vtaknil žico telefona
in vpije halo! halo!
in preizkuša,
da bi spregovoril. Podkrepil bi rad
teorijo: najprej zamrzneš
in obudiš – za večno mrtvaško življenje.

V meni pa zveni spomin na nekdanje besede
in hrepeni po luči oči
in dehti po poljubih iz usten.
Vse je nejasno, morda ničesar ni bilo,
morda je bilo . . .

domotožje

Odcvele zvezde so,
dan spet odpira
življenja cvetno čašo.

Jaz, veter na križpotju
noči in dneva,
poslušam v senci svoje žalosti,
da v vejah daljnih tvojih
po meni zadrhti,
moj dom . . .

Neviden veter
odprl okno,
da čul sem zvon.

Na mizo položil
kot kruh mi domači
privid rodnega doma:
oken in sten
in jablan pokojnih.

Morda si lačen, moj dom,
kot jaz in v daljah iz dalje
si kličeva,
ko naju tesni tako,
da zazvoni –
kot ob uri poslednji . . .

JOŽICA VOGRINC

mladostnik

Otrok? Ne več.
Odrasel mož? Ne še.

Vihravi čas ga je potegnil
v svoj vrtinec.
Zdaj pravi,
da ga nihče več ne razume,
da oče z njim ne ravna prav,
ker ne pozna
moderna sveta.

V daljavo zre –
v očeh skrbi, želje
in strah;
cvetoča gora sanj,
nemir iz duše,
njo išče mu srce
in novi dan,
ko stopil bo v korak
s človekom.

Branko Suhy: V MODREM,
olje na platnu, 1975

LEON SAGNER

utrinek mladosti

Kadarkoli me pot zanese v Ljubljano, v to mesto mojih študentovskih dni, usujejo se name mnogi spomini. Vesele družčine, dekleta, izpiti in z njimi povezane skrbi. V tej množici hitečih, zdaj žalostnih, zdaj veselih misli pa ostaja in tli v meni podoba nekih oči. Tudi zdaj zro vame, ko sedim tako pri Šestici pri kozarcu Union piva. Zro, prosijo, pričakujejo in čakajo, čakajo. „Kriste, mar ni minilo že toliko let, da se je v njih utopila moja mladost, mar ne vidiš trpljenja, ki sije v očeh, podobnih sinjih obzorjem, belim planotam, v očeh, ki hrepene, in je to hrepenenje bolj strah pred razočaranjem, ki se bo splazilo v oči, podobno orjaškemu zmaju...“ Tudi zdaj zro vame, prosijo, pričakujejo. „Ljudje, razširite svoja srca, podarite košček toplote tem drobce- nim bitjem, otrokom, prodajalcem šopkov cvetic. Morda že ovenelih, ali pravkar natrganih, morda celo...“

Sončnega popoldneva sem vstopil k Šestici. Polna kot ponavadi. Dim, veseli glasovi, razpoloženi in zaskrbljeni obrazi. Družčino, ki sem k nji prisedel, so sestavljali moji kolegi in kolegice s faksa. Precej razpoloženi so bili. Kako ne, Anita je imela za sabo opravljen izpit. Podaril sem ji poljubček in znova smo nazdravili. Tako sem se ujel v nevidne mreže veselja in naposled se moje misli niso zaustavile niti v času. Ta je neugnano hitel po svoji vsakdanji poti, ni se oziral na nas ne na sosednje mize.

V tem kaosu, v to prepletenost raznih vonjev,

se je zarisala drobčna postava. Dolge kite so izdajale, da je dekletce. Postava se je boječe pomikala od mize do druge. Prikrito sem ji sledil, le malokdo je otroku posvetil kaj pozornosti...

„Rože, samo dinar, prosim,“ je molilo pred nas šopek.

„Še prebite pare nel“ je zinizil posmehljivo Igor. Utrgal je cvet rdeče barve.

Pozorno sem pogledal, kako bo dekletce reagiralo. Nič, še vedno je molilo pred nas in molčalo. In tedaj, ko sem pozorno pogledal dekletov obraz, sem v dimni zavesi, v tekoči omami razkril grobo resnico življenja. Široko razprtih oči sem strmел vanj. In v srcu me je zazeblo bolj in silneje kot v največjem mrazu. Drgetal sem in zobje so zašklopotali, kot da sem se gol potopil v ledeno reko. Dvoje ugaslih črnih vdolbinic je strmelo vame, v nas, morda v bogve katero daljavo, prodirali sta v sleherni utrip okrog tega slepega bitja, v vrveče življenje. In sredi kipečega življenja sem odkril grobo resničnost. Otrok je bil slep, to drobčno dekliško bitje ni poznalo ne sončne ne mesečeve svetlobe. Njena vsakdanjost se je imenovala SLEPOTA...

„Kriste, mar ni minilo že toliko let, da se je v njih utopila moja mladost, da so zbledeli spomini mladosti! Kriste, ali ne bo konca teh ugaslih oči?“

Spet sedim pri Šestici, pri kozarcu Union piva. Vame pa zro, prosijo in pričakujejo oči. Česa? Morda SVETLOBE.

ARHEOLOGIJA

ob vrnitvi arheoloških dragocenosti

Skoraj osem mesecev nas loči od tiste usodne noči na 21. julij lanskega leta, ko je Dolenjski muzej bil oropan svojih najdragocenejših eksponatov. Z natančno pripravljeno in drzno izvedeno akcijo sta dva storilca ukradla skoraj 100 prazgodovinskih nakitnih predmetov in razkošno pivsko posodje iz bronu v obliki situl, ki je bilo pred leti izkopano v halštatskih gomilah na Znančevih njivah v Novem mestu. Te presenetljivo bogate najdbe so zaradi svoje lepote in zgodovinske izpovednosti že takoj po odkritju zaslovene doma in v tujini. Prav zaradi teh izkopanin je Novo mesto postalo tako rekoč čez noč znano in cenjeno v arheoloških krogih širom po Evropi.

Živimo v času hudega nasilja, ki ima veliko obrazov. Nasilna dejanja so se prenesla z nekdanjih bojišč na ulice, v veleblagovnice, v konferenčne dvorane, na letališča, železnice in — v muzeje in galerije. Vsak teden lahko preberemo novice, da so tu ali tam oropali muzej, galerijo ali cerkev. Odlično organizirane in tehnično brezhibno opremljene specializirane tolpe se lotevajo z računalniško natančnostjo največjih umetnin in celo nacionalnih svetinj, nobenih tabujev ni več. To dejstvo je večino muzealcev in galeristov našlo nepripravljene, tudi nas v Novem mestu.

Hitra in temeljita preiskava o vlamu v Dolenjskem muzeju je dognala, da so v primeru Novega mesta bili iniciatorji in storilci tega dejanja v tujini, iz Italije. Preiskava je nadalje ugotovila, da so storilci in pobudniki vloma dobri poznavalci razstavljenih predmetov, krajevnih razmer in varnostnih ukrepov našega muzeja. Od začetka preiskave je bilo jasno, da so to velikopotezno tatvino izvršili natančno poučeni profesionalci, ne pa objestni amaterji ali priložnostni vlomilci. Zanimivo je dejstvo, da se vlomilci niso dotaknili niti za transport neprikladnih lomljivih posod iz žgane gline niti niso vzeli nekaterih razstavljenih predmetov, ki so kopije originalov. Pobrali so le nakit iz bronu, jantarja in steklenih biserov. Že izbor ukradenih predmetov kaže na strogo specializacijo tega mračnega sindikata. Jasno je tudi to, da so naročniki tega ropu dobro organizirani in finančno zelo močni člani prekupčevalske tolpe, specializirane za ropanje umetnin, ki ima svoj sedež v tujini, najhvaležnejše tržišče pa onkraj Atlantskega oceana.

V treh mesecih je bil roparski vlam v Dolenjski galeriji pojasnjen, predmeti v veliki večini zaseže-

ni in rešeni. Konec oktobra 1975 smo dobili obvestilo, da se najdbe nahajajo deponirane na kvesturi v Ravenni. Novomeške najdbe so izsledili v Ravenni, odkoder je prišlo tudi naročilo za rop. Sredi novembra smo odpotovali v Ravenna arheologi, da bi pregledali najdbe, jih identificirali in ugotovili njihovo stanje. Pri pregledu smo ugotovili neprijetno dejstvo, da je veliko predmetov poškodovanih in da manjka še vedno 20 predmetov! Med manjkajočimi so najlepše ogrlice iz jantarnih in steklenih biserov ter nekaj lepih bronastih zapestnic. Potrudili se bomo, kolikor je v naši moči, da bomo sčasoma odkrili še te manjkajoče predmete. Po teh ugotovitvah je preostalo le še čakati na ureditev nekaterih formalnosti s strani italijanskega notranjega ministrstva, da bi bile najdbe vrnjene Jugoslaviji.

Sredi letošnjega januarja je bilo tudi to rešeno in prišel je poziv iz Ravenne, naj prevzamemo najdbe in jih prepeljemo domov. Dne 16. januarja smo najdbe prepeljali spet v Novo mesto in jih varno deponirali.

Dne 7. in 8. februarja 1976 smo pripravili v veliki dvorani Dolenjske galerije dvodnevno informativno razstavo vrnjenih predmetov z vsemi poškodbami, ki so jih med vlomom in transportom utrpeli. Obenem smo razstavili tudi dokumentacijo ob preiskavi, fotografije manjkajočih predmetov in odmeve v tisku. Po zaključeni razstavi smo morali te dragocenosti spet varno deponirati, ker še vedno nimamo v muzeju dovolj varno zaščitenega razstavnega prostora. Tvegati ne smemo več, kajti cena, ki smo jo plačali za svojo naivnost, je bila previsoka.

Da je bil ta roparski vlam tako hitro pojasnjen, se moramo zahvaliti mnogim ljudem in več srečnim naključjem, ki so se v teku preiskave koristno dopolnjevala in pripeljala do hitrega pozitivnega rezultata. Pomembno vlogo pri tem so imeli: dobra muzejska dokumentacija ukradenih predmetov, budnost nekaterih Novomeščanov, zavzetost uslužbencev novomeške uprave javne varnosti, ki so se pri reševanju tega primera izredno potrudili, dobro sodelovanje jugoslovanske in italijanske policije, pa tudi solidarnost evropskih strokovnih kolegov in muzejev.

Izkoriščam to priložnost, da se v imenu Dolenjskega muzeja zahvalim: tistim Novomeščanom, ki so dali za potek preiskave zelo koristne podatke, delavcem uprave javne varnosti v Novem mestu, še posebej načelniku Milanu Lahu in

kriminalistu Francu Gosenci, ki je neposredno vodil preiskavo, dalje delavcem republiškega sekretariata za notranje zadeve v Ljubljani, ki so sodelovali pri tem primeru, kriminalistu Vojku Umerju iz UJV Koper, ki je spretno opravil posredniško vlogo med našo in italijansko policijo, in ob koncu, toda ne nazadnje, velja naša zahvala tudi kriminalistom italijanske policije s kvesture v Ravenni, ki so reševali in dokončali naš primer.

Ta katastrofalni vlom, ki nima primere v Jugoslaviji, je z vso ostrino opozoril na problem varnosti in zaščite zgodovinske in umetniške dediščine, ki jo hranijo naši muzeji in galerije v svojih

zbirkah. Nesreča v Novem mestu, ki se je dokaj srečno končala, naj bo grozeč opomin, da se kaj takega ne sme ponoviti. Obenem pa naj bo skrajno resno opozorilo nam vsem in posebej še tistim, ki odločajo, da morajo za varnost in zaščito zbirk v našem muzeju narediti bistveno več kot doslej ali pa bomo morali vse dragocenejše eksponate umakniti z razstave in jih varno deponirati, kar pa je v nasprotju z osnovnim muzejskim poslanstvom. Če tega ne bomo storili, bomo še naprej tarča brezvestnih vlomilcev in prekupevalcev z umetninami.

TONE KNEZ

tri knjige o naši davnini

Čisto po naključju so v začetku letošnjega leta, v januarju in februarju, izšle druga za drugo tri arheološke publikacije, ki so za slovensko arheologijo celo temeljnega pomena in vse tri prinašajo važne izsledke arheoloških raziskovanj v Sloveniji, še posebej na Dolenjskem in v Spodnjem Posavju. Zato velja spregovoriti o njih nekaj besed in jih predstaviti bralcem Dolenjskega lista.

Prva in najpomembnejša knjiga med njimi so **Arheološka najdišča Slovenije**, ki jo je izdal Inštitut za arheologijo SAZU, založila pa Državna založba Slovenije. Knjiga je plod dvajsetletnega dela, pri čemer so sodelovali skoraj vsi slovenski arheologi, uredili pa so jo: S. Gabrovec, S. Jesse, P. Petru, J. Šašel, F. Truhlar; pomembno zaslugo za koncept dela ima še S. Pahič. V knjigi so zbrana, opisana in razložena vsa arheološka najdišča Slovenije, ki so bila omenjena v literaturi, rokopisih in arhivih do leta 1965. To obsežno delo, dopolnjeno z ustreznimi zemljevidi najdišč in uvodnimi študijami k posameznim arheološkim epoham, zajema okroglo 3200 najdišč! Skoraj nepregledno literarno gradivo je bilo v dvajsetih letih potrpežljivo prebrano, ekscerpirano, preverjeno in urejeno za tisk. Leksikon arheoloških najdišč Slovenije je edinstven v Jugoslaviji, pa tudi v Evropi bomo našli le malo enakovrednih del. Knjiga bo ostala temeljno izhodišče za vsa bodoča terenska in kabinetna arheološka raziskovanja v Sloveniji.

Druga arheološka knjiga je **Arheološki vestnik 24, 1973**, z letnico izida 1975. Ta, skoraj tisoč strani obsegajoči zvezek našega osrednjega arheološkega glasila, ki ga izdaja Inštitut za arheologijo SAZU, je doslej najboljše letnik te revije. V njem so objavljeni prispevki z dveh kolokvijev, ki jih je organiziralo zelo delavno Slovensko arheološko društvo v minulih letih. Prvi z naslovom Neolitik in eneolitik Slovenije ter sosednjih pokrajin je bil v Mariboru od 8. do 10. oktobra 1970 in na to temo je v vestniku objavljenih 13 referatov in razprav.

Drugi kolokvij, pod naslovom Halštatsko obdobje v Sloveniji, pa se je odvijal od 28. do 30. septembra 1972 v Novem mestu. Pod pokroviteljstvom predsednika občinske skupščine Avgusta

Avbarja se je tedaj zbralo v Novem mestu lepo število domačih in tujih arheologov, katerih cilj je bil posredovati in poglobiti naše znanje o materialnih ostalinah starih Ilirov in sosednjih ljudstev v prvem tisočletju pred našim štetjem. Na to temo je v Arheološkem vestniku objavljenih 21 razprav oz. prispevkov. Med njimi jih je več, ki obravnavajo bogate halštatske ostaline iz Dolenjske, zato bomo le-te posebej navedli.

Podpisani na uvodnem mestu objavlja s figurami okrašene situle iz Novega mesta, ki so bile medtem že ukradene in spet vrnjene Dolenjskemu muzeju. Sledi poročilo Hans-Juergen Hundta o zahtevnem in težavnem postopku restavriranja novomeških izkopanin v delavnicah Centralnega muzeja v Mainz. O najdbah s področja Bele krajine sta dva prispevka: Janez Dular je predstavil Belo krajino v starohalštatskem obdobju, Gerhart Spitzer pa je objavil halštatsko gomilo iz Dragatuša, katere najdbe so v muzeju na Dunaju. Biba Teržan je predstavila arheološke najdbe iz Valične vasi, ki jih hrani Narodni muzej v Ljubljani, Vida Stare pa je objavila najdbe iz halštatskih gomil, izkopanih pod vasjo Korita pri Dobrniču, ki jih prav tako hrani muzej v Ljubljani. Ista avtorica je objavila še študijo o kulturnih palicah v Šmarjeti. To je poseben obredni instrument, ki ga najdemo samo v grobovih žensk, ki so najbrž bile svečenice.

Tretjo arheološko publikacijo je izdal Posavski muzej v Brežicah. Gre za posmrtno izdajo kataloško urejenega prazgodovinskega žarnega grobišča v Posavju pod naslovom **France Stare, Dobova**. Z vso pieteto do prezgodaj umrlega F. Stareta je izdajo pripravil za tisk Mitja Guštin, arheolog v Posavskem muzeju. S 418 grobovi iz obdobja kulture žarnih grobišč (končna faza bronaste dobe) je grobišče v Dobovi največja nekropola iz tega obdobja pri nas in zato ključnega pomena za razumevanje tvarne in duhovne kulture časa izpred tri tisoč let. Ponovno velja pohvaliti ekspeditivnost urednika publikacije Posavskega muzeja.

Vse tri publikacije so tehten prispevek k raziskovanju in tolmačenju naše bogate arheološke dediščine.

TONE KNEZ

Branko Suhy: DEČEK IN KOLO, olje na platnu, 1975

Branko Suhy: GRAFIKA NA MIZI, olje na platnu, 1975

Branko Suhy: PLAKAT NA STOLU, olje na platnu, 1975

Branko Suhy: ŠPRINTER, barvna jedkanica, 1975

RECENZIJE

župančičeva
vinicapomembno
življenjepisno
delo o
župančiču

V Zbirki vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije je kot 53. zvezek nedavno izšla na 30 straneh brošura z značilnim naslovom „Župančičeva Vinica“. Delo je napisal prof. Jože Dular in takoj v uvodu utemeljil naslov publikacije z besedami: „Odkar se je slovenska literarna moderna s svojo četverico (Kette—Murn—Cankar—Župančič) zasedla v naše duhovno življenje, je ime neznatne vasi ob Kolpi prisotno v naši zavesti.“ Skladno s to utemeljitvijo je razporejena tudi snov celotne brošure, namenjene obiskovalcem tega belokranjskega kraja, ki jih tja prižene želja spoznati ta kos naše dežele in videti rojstni kraj enega največjih slovenskih pesnikov.

Ceprav je knjižica skromna po obsegu, je vsebinsko bogata, prikupna in zanimiva. Z nazorno, lepo besedo in izkušeno roko nas njen avtor vodi skozi preteklost Vinice od najstarejših časov, ko je tam živel prazgodovinski človek, mimo prvih arhivskih zapisov o Vinici v letu 1082 in turških vpadov pa tja do revolucijskega leta 1848, ko so razjarjeni kmetje domačemu župniku zažgali kozolec, ker odprave tlačanstva ni razglasil v župni cerkvi, ampak zgolj v skoraj prazni podružnični cerkvi na Žežlju; pred nami razgrne socialne razmere v 19. stoletju, ki so prisilile obubožano prebivalstvo, da se je izseljevalo v tujino, očrta Maličev rod, iz katerega je izšla mati pesnika veličastne poeme Duma, ter kulturno in društveno življenje, ki ga je na Vinici razgibal nenavadno delavni učitelj in Župančičev sorodnik Franjo Lovšin (1863–1931). V kratkih, toda jasnih potezah nam Dular oriše Viniško republiko, razglašeno leta 1919 pod vplivom oktobrske revolucije, razmere med dvema vojnama, delež Vinice v narodnoosvobodilnem boju ter gospodarski in kulturni

Brez hrupa in menda skoraj povsem brez napovedi – vsaj jaz jih nisem nikjer bral – je nekako istočasno z Dularjevo brošuro o Vinici izšlo svojevrstno, nadvse zanimivo življenjepisno delo, posvečeno viniškemu rojaku, pesniku Otonu Župančiču.[†] Napisal ga je upokojeni profesor ljubljanske univerze Evgen Lovšin, prav tako viniški rojak in celo pesnikov sorodnik (Župančičeva in Lovšinova mati sta bili sestrični). Prof. Lovšin je, kakor sporoča v spremni besedi h knjigi dr. Joža Mahnič, začel zbirati gradivo za Župančičev življenjepis po pesnikovi smrti, knjiga sama pa kaže, da segajo priprave za to že daleč nazaj, vsaj v dobo med zadnjo vojno, ko je bolnega pesnika obiskoval v bolnišnici in si beležil zanimivosti iz pogovorov z njim. Priprave za knjigo, ki leži zdaj pred nami, pa segajo prav tako nekaj let nazaj, saj je o Župančičevih v Ljubljani objavil Lovšin izčrpniji članek že v Jeziku in slovstvu 1969–70, o Župančiču in naravi v Planinskem vestniku I. 1972 in o rodu O. Župančiča v Jeziku in slovstvu 1973–74.

„Rod in mladost Otona Župančiča“ prinaša poleg uvodnih besed naslednja poglavja: Maličev rod v prejšnjih stoletjih; Rod Otona Župančiča; Pesnikovo sorodstvo v Vinici; Župančiči s Selišča pri Dolenjskih Toplicah (pesnikov oče se je pisal Župančič in šele Oton se je potem začel podpisovati z začetnim ž); Dragatuš in pesnikova zgodnja mladost; Kako so se znašli Župančičevi v Ljubljani in kako je mladenič dozorel v pesnika; Pesnik v Beli krajini; Leta pesnikovega vseučilišnega študija na Dunaju in vojaščine v Gradcu.

V teh osmih poglavjih avtor temeljito prikazuje viniško okolje, iz katerega je zrasel rod Maličev, to je rod pesnikove matere. Ta je Lovšina zanimal ne samo zato, ker je dosti močnejše vplival na Otona Župančiča kakor očetov rod, ampak nedvomno tudi zaradi tega, ker je sam iz te rodovine in je spričo tega lahko prispeval take podatke, ki bi jih, če jih ne bi bil zbral on, najbrž

razmah, ki ga je kraju prinesel čas po ljudski revoluciji.

Osrednji del brošure je posvečen kulturnemu življenju Vinice, predvsem pa njenemu najpomembnejšemu sinu Otonu Župančiču. Izčrpno, kolikor je na tako omejenem prostoru možno, nam prof. Dular prikaže pesnikovo mladost, njegovo družino in težke socialne razmere, v katerih je doraščal. Tudi tu se avtor nikoli ne izgubi v nepotrebnih podrobnostih, marveč nam v kratkih, nazornih in občutenih besedah pripoveduje le to, kar je potrebno, če hočemo dojeti, kaj vse je oblikovalo duha mladega Župančiča in vplivalo kasneje na njegovo poezijo, da je tako tesno povezana z lepotami in tegobami njegovega rojstnega kraja, pa tudi s problematiko Bele krajine nasploh.

V zaključnem poglavju vodi pisec radoznalega obiskovalca Bele krajine po Vinici in njeni okolici ter tako do kraja izpolni namen, ki ga ima njegovo najnovejše delo.

Pripomnim naj še, da so vsa izvajanja ponazorjena z lepo izbranimi citati ter bogatim slikovnim gradivom, tako da je tudi s te plati knjižica o Vinici nadvse posrečena.

Jožetu Dularju, ki ne samo kot neutruđen in iznajdljiv vodja Belokranjskega muzeja, marveč tudi kot leposlovec (Udari na gudalo, Jandre) in zgodovinar ter publicist (publikacije o Adlešičih, Metliki, Semiču, dr. M. Župančiču) odkriva ter ohranja lepote in značilnosti Bele krajine, smo za vodnik po Župančičevi Vinici lahko v resnici hvaležni. Bralcu pa bi ob tej priložnosti svetovali s starim, vendar nekoliko razširjenim rekom: Vzemi in beri ter – obišči!

KAREL BAČER

ne mogel v taki popolnosti nihče drug. In prav to daje knjigi Rod in mladost Otona Župančiča še posebno ceno.

Z zadnjima poglavjema (V zenitu življenja, Čas usodnih odločitev) pa je prof. Lovšin segel čez okvir svoje knjige. V njih prikazuje, kako si je pesnik ustvaril družino, kako je doživljal prvo svetovno vojno in razpad stare Avstrije, zatem pa na kratko oriše še dobo stare Jugoslavije in strahote druge svetovne vojne, ko je marsikdaj tudi pesnikovo življenje bilo na nitki. Tedaj je namreč živel v okupirani Ljubljani bolehen, medtem ko je bil en sin v internaciji, drugi sin in hčerka pa pri partizanih. Da se je avtor kljub naslovu knjige odločil sprejeti vanjo tudi gradivo, ki ne zadeva več mladega Župančiča, marveč njegovo zrelo in najzrelejšo dobo, je imel tehtne razloge. Med zadnjo vojno je stalno obiskoval bolnega pesnika, ki se je bil zatekel v Šlajmerjev dom, in si vestno zapisoval vsebino pogovorov z njim. Tudi mi smo mnenja, da bi bilo škoda pustiti v nemar to predragoceno gradivo, ki govori o eni najtežjih dob vsega našega narodnega življenja in tudi Župančičevega. Zato je kar prav, če je vse to našlo mesto kar v tej knjigi, ki je sicer posvečena pesnikovi mladosti.

Delo prof. Lovšina je bogato opremljeno s slikami in faksimili. Avtor je uporabil tudi nekaj doslej še neobjavljenih korespondence, odkril poleg veliko drugega pesnikov doslej neznanih psevdonim Pavel Strnad (iz Doma in sveta), sestavil pesnikov rodovnik ter dodal za lažje razumevanje še zemljevid Vinice. Skratka: vsebinsko dragoceeno in zanimivo delo, zaradi jasne pripovedi dostopno prav vsakomur, izdano v skrbni, okusni izdaji.

K. BAČER

[†]Evgen Lovšin: Rod in mladost Otona Župančiča, Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 230 str.

Gospici Mogoličevi

Triste, ki v tvojih očeh
 "Miki" pa dno nesodanji,
 kaj vstali vama na mrazu, sed,
 ona je kot solca, ki v bratstvu,
 "Kaj" vama utro, ni ga več!
 Ona je celni kat, v županji
 Vleče kar hči hči gnan v kraja preč.
 Ona je oblak, med domovom
 Radim na tpeh jug hilek.
 ali k drugi, lepi vidi, prav ni manji
 "Kaj" v vidi pokarjal sam, gori
 Na v veščije, tu se v vlačavji
 Mi te blaženosti vni kipek,
 ali je vsi kdar v vni obrovani,
 ali je v hčerki, je v slovanji,
 tega, tega poldile drevi —!

Fregdi Kette

Kette, dal 17. decembra 1961. (1961. 1961.)

obiskoval Mogoličeve in poučeval hčerko Pavlo francoščine, njeni sestri Mimi pa je vpisal v spominsko knjigo pesem Gospici Mogoličevi, poleg te še nemško pesem „V Aljbum“ ter verze:

Ej blaženosti največja
 Nirvana . . .
 Kar se ljudstvu zdi sreča
 Je le Fata Morgana
 Torej voščim vam to!

Po Mimini smrti (l. 1917) je dobila spominsko knjigo sestra Pavla, od nje pa novomeška študijska knjižnica.

Vse prej omenjene rokopise hrani novomeška študijska knjižnica.

Knjižnica ima tudi slikovno gradivo o Ketteju. Omenili bomo le najpomembnejše: Gasparijeva slika Kettejevega stanovanja pod Marofom (naslikana po naročilu dr. Nika Županiča); fotografija

četrtošolcev ljubljanske gimnazije, med njimi je Kette (dal dr. Niko Županič); novomeški maturantje (med njimi je Kette), Kettejeva fotografija po maturantski sliki (oboje dala Pavla Gorobovškova — Mogoličeva); Kettejevo stanovanje v Kandiji (prefotografirano po sliki Milke Kolenčeve); Angela Smolova (preslikano po fotografijah Didi Skalickyjeve); Gizela in Mira Wagner (dal Robert Kurth). Obe sestri sta znani v slovenski literarni zgodovini zaradi Ketteja in Milana Puglja. Knjižnica hrani tudi fotografije ob odkritju spominske plošče v Novem mestu.

Tako se v knjižnici počasi zbira zrno za zrncom in iz tega je nastala že velika pogača. Seveda je ne bi bilo, ko ne bi bilo pri nas tako zavednih in nasebičnih hranilcev takega gradiva, ki vedo, kam te stvari sodijo.

BOGO KOMELJ

IZ KNJIŽNIH
POLIC

STAREJŠA, NOVEJŠA IN NAJNOVEJŠA LITERATURA O DOLENJSKI

(Dolenjski razgledi bodo redno objavljali naslove knjig, ki pišejo o Dolenjski, neglede na to, kdaj so izšle. Številka pomeni signaturo knjige v študijski knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu.)

Knez Tone: Novo mesto v antiki. Razstavni katalog. Novo mesto, (Dolenjski muzej) 1974. 74 str. 8°

41277

Trideset let gimnazije v Stični. Lj. 1975. 48 str. 8°

41184

Cankar Franc: Fridrihštajn in Kočevje v letih 1425—1515. Kočevje, TD 1973. 32 str. 8°. (Kulturni in naravni spomeniki Kočevske 1.) 38937/1

Cankar Franc: Kostel ob Kolpi. Kočevje, TD 1975. 35 str. 8°. (Kulturni in naravni spomeniki Kočevske. Zbirka vodnikov 2.) 38937/2

Dular J.: Vinica. Lj. Zavod za spomeniško varstvo SRS 1975. 30 str. 8°. (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije. Zbirka vodnikov 53.) 28000/53

Cerar F.: Dobljče in Dobljčan škof Janez Vrtin. Maribor, (Franc Cerar) 1974. 88 str. 8°. 41433

Trunkelj A.: Trdinova pot. Novo mesto, PD 1975. 112 str. 8°. 41604

Postl K.: Mahlerische Skizzen von Gottsche und denen in Krain und Istrien liegenden Herzoglich von Auerspergschen Domainen. Nach Natur aufgenommen und verfasst Carl Postl . . . (Rokopis.) 1864. 4°. Ms 308

Ob 20. letnici delovanja občinske gasilske zveze Krško. Krško, Občinska GZ 1975. 51 str. 8°. 41843

Hudales Z.: Občina Trebnje v NOB. Lj., Partizanska knjiga 1975. 891 str. 8°. (Knjižnica OF 3) 37750/3

Peskar J.: Dolenjski odred. Lj., Partizanska knjiga 1976. 576 str. 8°. (Knjižnica NOV in POS 30/2) 28268/30

Štampohar A.: Razvoj ljudske oblasti in kronološki popis pomembnejših dogodkov na območju občin Črnomelj, Metlika, Novo mesto in Trebnje 1941—1945. Novo mesto, Dolenjski muzej 1975. 102 str. 8°. 41263

Polič R.: Belokranjski odred. Lj., Partizanska knjiga 1975. (Knjižnica NOV in POS 30/1) 28268/30

Jerič Vid: Zgodovinski pregled XII. SNOUB. Novo mesto 1974. 31 str. 80. 41794

NOVOSTI ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE MIRANA JARCA V NOVEM MESTU

(Slovenski tisk prejema knjižnica v celoti, zato je tu upoštevan le neslovenski. Številka pomeni signaturo v knjižnici.)

Russel Bertrand: Denker des Abendlandes. Geschichte der Philosophie im Eort und Bild. Klagenfurt (1975). 320 str. 4°. II 9048

Marx K. — F. Engels: Werke. Berlin, Dietz 1973—. 8°. (Zbirka še ni zaključena, knjižnica ima te zvezke: 6, 8, 9—12, 14—16, 18—34, 39.) 41674

Maynard H. B.: Industrijski inženjering. IV. Beograd, Privredni pregled 1975. 527 str. 8°. 41449/4

Ortmann W.: Der alte Orient. Berlin, Propylaeen Verlag 1975. 456 str. 4°. (Prop. Kunstgeschichte 14.) II 6409/14

Vandersleyen C.: Das alte Aegypten. Berlin, Propylaeen Verlag 1975. 456 str. 4°. (Prop. Kunstgeschichte 15.) II 6409/13

Melling M. J.: Fruehe Stufen der Kunst. Berlin, Propylaeen Verlag 1974. 371 str. 4°. (Prof. Kunstgeschichte 13.) (V knjigi je celostranska barvna in več črnbelih reprodukcij izkopenin v Novem mestu.) II 8889

Orlandini M. V.: Kandinsky und der Blaue Reiter. Muenchen, Schuler 1973. 99 str. 4°. 41779

Pavlovič — Samurovič L.: Svjetlosti Kordiljera. Antologija hispano-američke poezije 1920 — 1970. Beograd, Rad 1974. 525 str. 8°. 41840

Rimbaud A.: Poesies. Une saison en enfer. Paris, Gallimard 1968. 253 str. 8°. 41842

Villon F.: Poesies completes. Paris, Gallimard 1969. 250 str. 8°. 4607/453

Baudelaire Ch.: Cveče zla. Beograd, Srpska književna zadruga 1975. 302 str. 8°. 4607/455

Cesarić D.: Izabrana lirika. Beograd, Srpska književna zadruga 1975. 145 str. 8°. 4607/456

Čopić B.: Delije na Bihaću. Beograd, Srpska književna zadruga 1975. 244 str. 8°. 4607/456

POGOVOR
S SODELAVCIBranko Suhy: POLIVINIL NA
MIZI, olje na platnu, 1975

Na povabilo k sodelovanju v Dolenjskih razgledih je prispelo nekaj zajetnih pošiljk. Člani uredniškega odbora so prispevke pazljivo prebrali in najboljše priporočili za objavo. Razveseljivo je, da je tokrat med sodelavci precej novih imen.

Uredništvo se je pri odločitvi za objavo ravnalo po naslednjih merilih: da so prispevki dovolj kvalitetni, da še niso bili objavljeni in da so njihovi avtorji Dolenjci, oziroma da prispevki obravnavajo dolenjsko zemljo in dolenjske ljudi.

F. R., Trebnje: Izbrali smo tri pesmi, ki so po enotnem mnenju uredniškega odbora še najbolj razumljive. „V mraku“ in „Vprašanja“ sta manj enotni, jasnost zamegljijo miselne zveze, ki ne zadenejo žeblice v glavico. Pričakujemo, da se boste še oglasili.

I. S., Brege: Iz zajetne pošiljke smo izbrali dve, po našem mnenju najboljše pesmi. Druge bolehajo za nedodelanostjo. Tu in tam čustvo, misel, prispodoba lepo zaživijo, celota pa ob gostobesednosti zbledi. Nasploh bi pesmi zvenele bolj pesniško, če bi bile krajše.

L. S., Podbočje: Objavljamo kratko črtico. V spisu „Sonce vzhaja samo enkrat“, ki ga imenujete noveleta, bi bilo potrebno napraviti več črt. Zgodba je razvlečena, neenotna. Morda bi jo sami popravili. Za pesmi se nismo mogli odločiti. Preblede so, zdijo se nekam neubrane, nedoživete, poleg tega pa imajo nekatere nerodnosti (krogla . . . zlovešče švistnila je v večerni mrak tožeč za tvojim srcem . . . ltd.)

J. V., Krško: Poslali ste dve. V spodbudo objavljamo prvo, le slovenski naslov smo ji dali (Mladostnik). Druga, s katero želite počastiti

bližnji jubilej mesta, je podobna prigodnicam iz prejšnjega stoletja, zato je seveda ne moremo objaviti. Oglasite se še kaj!

J. P., Ljubljana: Odlomek iz romana objavljamo v celoti. Morda bo koga zmotil šeligovski slog, v katerem pišete, a nič ne de. Drugič bi se morda raje odločili za zaključeno zgodbo (črtico, novelo).

A. K., Dobova: Poslali ste tri pesmice, ki pa vse bolehajo za neko preproščino, najslabša je zadnja (Spoznanje). Senca in Sinov poljub imata kljub temu nekaj pesniškega, zato ju objavljamo – morda tudi vam v spodbudo.

R. R., Ljubljana: Pesmi, ki jih posvečate Cankarjevemu bataljonu, bomo objavili v naslednji številki Dolenjskih razgledov, ki bo izšla ob koncu junija, torej neposredno pred dnevom borca in se bodo tematsko bolje „ujele“ s tem datumom.

T. B., v.p. Pirot: Poslali ste eno, v kateri opevate Krko, vendar tako nerodno – nepesniško in nebogljeno, da vašega prispevka ne moremo objaviti.

Tokrat naj bo dovolj. Za pogovore s sodelavci smo se odločili zato, da bi avtorjem dajali napotke za nadaljnje sodelovanje, z njimi pa odgovarjamo tudi tistim, ki so želeli zvedeti za ceno svojih prispevkov. Za zdaj so pogovori namenjeni le piscem beletrističnih spisov, prihodnjič se bomo morda prek te rubrike pogovarjali tudi z avtorji drugih prispevkov.

Uredniški odbor
Dolenjskih razgledov

Pojasnilo: Bralce in knjižničarje prosimo, da popravijo v naslovu zadnje številke Dolenjskih razgledov, ki je izšla 18. 12. 1975, številko snopiča. Pravilno je 2. in ne 3. snopič, kot je bilo natisnjeno. Današnja številka DR je prva iz novega 3. snopiča.